

JÆRDAGEN 1976

"Sjå alt det gilde som nå er ikring meg", sa Vinje en gang han var invitert til et større fesjå. "Her er naut og svin og reiskap til jordbruk og smør og ost og kålhoved, og jentor og gutar og herrar og damer og alt det gildaste som til er og vel så det."

Men det er vel ikke riktig å komme til Jærdagen og åpne med et sitat fra Vinje. Her må det vel Garborg til. Bak den "sju mil lange låge sandstrand" beskriver han bebyggelsen:

"Her og der oppetter bakkar og res kryp låge hus ihop i

- 2 -

småkrullar."

i dag
Da jeg/kom kjørende over Jæren har jeg blant de gode og velstelte boligene langs veien forgjeves sett etter disse låge hus i småkrullar. Det har tydeligvis hendt ett og annet når det gjelder jærbuenes boligstandard fra Garborgs tid til i dag. Men hva med menneskene på Jæren? For igjen å gå til kilden sier Garborg, etter sin beskrivelse av de låge hus i småkrullar:

"I desse heimane bur folk. Det er eit sterkt tungt folk, som grev seg gjennom livet med gruvling og slit, putlar med jordi, og granskar skrifti, piner korn av aur'en og von av sine draumar, trur på skillingen og trøyster seg til Gud."

Jeg vil være varsom med å gi noen personlig kommentar

til den beskrivelse som Jærens egen diktersønn har gitt av sitt eget folk.

Når man besøker de sørlige deler av Norge på denne årstiden, blir jeg minnet om hvor store ulikheter naturen byr oss i de forskjellige landsdelene. Her på Jæren er man vel i ferd med å høste de første tidlige grønnsakene. I Østlandsbygdene vil vi om et par dager passere Skoklefallsdagen, et minne i almanakken som forteller at nå skal våronna være ferdig. Samtidig vet vi at i fjellbygdene og nordover i landet går bonden og venter på å få snøbare åkrer, og flom fra snøsmeltingen er en farlig trusel i mange bygdelag.

I økonomisk sammenheng er Jæren et av de sterke områdene i Norge. Dette er et av de områdene hvor det skapes noe av det økonomiske overskudd som vi trenger for

---

å jamne ut vilkårene til alle dem som arbeider og lever under langt vanskeligere kår. Over hele Norge finnes steingjerder som minnesmerker over jord ryddet i slit. I det åpne landskapet her på Jæren ser vi steingjerdene godt, og det er vel heller ikke mange steder det har vært så mye stein å rydde før det kunne spire fra nypløyd jord. Blant østlendinger er det også velkjent nok hvordan jordbrukerne på Jæren alltid har vært blant de fremste til å ta i bruk nye produksjonsmetoder og nye produkter.

Nå vet alle vi andre at her på Jæren står folk tidligere opp og legger seg seinere enn andre steder. Og så vet vi at dere arbeider hele tiden dere er våkne, fort og planfast og med praktisk grep på tingene. Den jærsk

velstand må naturligvis ha sammenheng med dette. Gode kår kommer ikke av seg sjøl i Norge. Viktigere er det kanskje at jærboer - slik jeg har lært dem å kjenne - arbeider med utpreget glede. Slik holdning har landet vårt bruk for. Men vi skal heller ikke glemme at et gunstig klima og gode forbindelser til nærliggende byområder har lettet oppgaven.

Det er ikke bare i jordbruk at Jæren viser høye tall for produksjon og inntekter. Her finner vi det interessante trekk at god moderne industri lever side om side med godt moderne jordbruk. Her har ikke industrien konkurrert ut jordbruket. Befolkningsoverskuddet fra jordbruksnæringen er fanget opp av den ekspanderende industri, og bosettingen i Jærkommunene viser en langt sterkere utvikling enn i alle våre rene jordbruksdistrikter.

Allerede lenge før distriktsutbyggingspolitikk ble lansert i Norge, fant vi at på Jæren vokste lokal industri opp og løste en del av de oppgaver som vi i andre deler av landet har måttet overlate til distriktsutbyggingspolitikken fra det offentliges side.

La meg i denne sammenheng skyte inn at i det store felles inntektsoppgjøret for 1976 og 1977 som vi har bak oss, har et viktig innslag vært å gi jordbrukerne bedre kår. Det gjelder særlig det arbeidskrevende husdyrbruket. Den store inntektsøking som jordbruket nå får, vil styrke denne næringen i konkurranse med andre næringer.

Det fins vel neppe noen industribedrift på Jæren, bortsett fra meierier, slakterier og slikt, som ikke like godt kunne ligget nesten hvor som helst ellers i landet.

Det er ikke det naturlige grunnlag i råstoff, krafttilgang eller markeder som har vært enestående i dette området. Industrien på Jæren er skapt ved vellykket lokalt initiativ og god utnyttning av muligheter som var til stede. Andre steder i landet kunne man gjort det samme, men det er bare få steder at noen tok initiativet.

Det er også oppmuntrende å se at industrien i dette området har greid seg så godt gjennom det økonomiske tilbakeslaget i Europa, som store deler av norsk industri har blitt sterkt berørt av i de siste par årene.

Vi støter ofte på bekymring ved drøfting av framtidig oljevirkosomhet i Norge. Det fryktes at oljevirkosomhet i et område vil bryte ned lønnsosomhet og sysselsetting i de gamle innarbeidede yrker og næringer, og at det blir en for stor og for omfattende økonomisk og sosial omveltning.

Stavanger og Stavangerhalvøya har i noen år vært vårt første og eneste sentrum for oljevirkosomhet. Vi vet at dette har skapt en del omstillingsproblemer. Men det er et interessant trekk ved denne utviklingen at i områder som ikke ligger lenger fra denne oljevirkosomheten enn Jæren, har det fortsatt vært en stor og optimistisk aktivitet i jordbruk, industri og tjenesteytende næringer. De lokale samfunn har ikke mistet sin form.

Jeg er klar over at disse forholdene kan bli noe vanskeligere i andre deler av landet, hvor de eksisterende næringene ikke gir så gode inntekter som i denne delen av landet. Likevel er det interessant, som vårt første eksempel fra oljevirkosomhet av noe omfang, å se at tilpasningen skjer mindre smertefullt enn mange profeter på forhånd vil ha trodd, både sosialt og økonomisk.

På mange viktige områder har jærbuene gitt betydelige bidrag til landet og dets utvikling, og vi håper også at jærbuene har mottatt gode ompulser fra andre kanter av landet. Det er vanskelig å finne annet enn gode egenskaper som tillegges jærbuen. Jeg har bare ett eksempel på en historie hvor han gjøres latterlig. Det er fra den gang en kjent stortingsmann fra Jæren kom ut for tollkontroll på den svensk/finske grensen, og skulle forklare hva han hadde i kofferten og hvorhan skulle. Språklige problemer oppsto fort mellom stortingsmannen og tollerne, inntil en overordnet tollfunksjonær løste floken ved å oppfordre sin underordnede til å la kineseren gå ukontrollert gjennom.

Jærbuen er kjent for å være rett-på-sak, enkel og klar i ord og handling. Med et annet og ofte brukt ord: Han er typisk og utpreget ubyråkratisk i hele sitt vesen og i hele sin ferd. Jeg skulle ønske vi kunne få til et mer

---

- 10 -

direkte, et lettere forhold mellom det offentlige og enkeltmennesket. Regjeringen arbeider med nettopp dette problemet i disse dager.

Enklere omgangsform med hverandre, avskrelling av unødvendige krummelurer i offentlig saksbehandling er noe av det vi tar sikte på å gjennomføre. På en del områder har vi kanskje gått litt for langt i retning av å sette iverk detaljerte regelringer for å beskytte forbrukerne, miljøet, eller vareta andre gode interesser. Isolert sett kan hvert av disse regulerende tiltak være gode og forsvarlige. Men når vi legger alle sammen, finner vi at det enkelte individ, og den enkelte bedrift står overfor en samlet sum av offentlige reguleringer og tiltak som til sammen er for mye. Reaksjoner mot enkelte unødvendige tiltak kan føre til at man mister forståelsen for hovedtrekkene i de regulerende

inngrep. Jeg vet at det i mange offentlige etater har vært gjort et godt arbeid med å forenkle og rasjonalisere sitt virke. Dette er et arbeid som vil pågå som en normal del av den offentlige forvaltnings virksomhet. Men for å legge en ekstra vekt på dette arbeidet har Regjeringen tatt spesielle skritt for å finne fram til områder hvor forenklinger eller avvikling av reguleringer kan foretas på en slik måte at virkningen er større enn ulempen. Dessuten er vi opptatt av de områder hvor den offentlige myndighet henvender seg til publikum, enten ved skjemaer, rundskriv, kunngjøringer eller skrankeekspedisjon. Også på disse områder er den norske forvaltning gjennomgående en fornuftig og menneskelig forvaltning. Men likevel gjenstår det mange oppgaver som vi må kunne løse bedre.

Et område som jeg personlig har festet meg ved er myndighetenes forhold til pensjonistene. Vi må fra trygde-

- 12 -

forvaltningen som er i kontakt med pensjonistene, komme lengre i retning av å gjøre det forståelig for publikum hvilke beløp de har krav på, hvilke rettigheter de har, hvilke muligheter de har til å rådføre seg med fagfolk i forvaltningen osv.

Men vi må ikke miste av syne at det er en nær sammenheng mellom de mål vi setter i samfunnet, og de tiltak som er nødvendige for å nå dem.

Hvis vi ønsker å beskytte vårt naturmiljø mot forurensning av luft, vann, friområder, kreves det inngrep overfor bruk av våre arealer, og inngrep når det gjelder utslipp i luft og vann.

Vi skjønner lett behovet for slike inngrep når vi diskuterer dem som prinsipper. Men når det gjelder den enkelt og særlig når den enkelte er meg sjøl, er det ofte vanskelig å ville eller kunne innse dette. Det er ikke utparselleringen

av denne tomta til meg som ødelegger disse friområdene, det er ikke siloutslippet fra min gård som forurensar dette vassdraget. Slike innvendinger vil vi ikke kunne godta. Argumenter mot det offentlige byråkrati av denne art vil vi ikke kunne legge så stor vekt på.

Jærbuens sosiale og økonomiske historie kan vi alle se for våre øyne: fra steingjerdene, plukket møysommelig opp fra jorda, til bugnende marker og industri som går for fullt. Velstand og velferd over alt er resultatet av den intense steinplukking. Men nettopp jærbuer har også i realtivt stort antall vært å finne ute i den tredje verden, i hardt arbeid med å hjelpe folk som har det vondt.

Dette står for meg som et manende verdiperspektiv for oss alle. Denne jærdagen bør kunne minne oss om at "her he me det gildt," men også og samtidig om at verden trenger oss. Ingen kan ha nok med sin egen plage, men heller ikke

---

- 14 -

med sin egen overflod. Ingen kan være uten ansvar for andres nød. Å være fornøyd med det en har, er en ting. Å ha nok med seg selv en helt annen. Dette siste er ikke jærsk - og det er ikke norsk.